

## Nekoliko o čitanji.

Umetnost, svoje misli in občutke vidljivo pokazati, je v resnici biser darov, katere smo prejeli od stvarnika nebes in zemlje. Tako nam je mogoče soznaniti se s povestnico prvih časov in prisvojiti si marsiktero cvetico na znanstvenem polju vseh vekov. Kar so namreč naj učenejši, naj bistroumniji možje kdaj pisali, to moremo premišljovati. Skušnje njihove postanejo naše, in tako se moremo ravno s čitanjem povzdigniti na ono stopnjo omike, na katero bi nikdar ne dospeli brez gori omenjene umetnosti. In ta umetnost je jako koristna za vsakega človeka.

Pa kakor je koristno čitanje, ravno tako je tudi mogoče, da je zelo škodljivo mladini, posebno v našem veku, v katerem se nahaja toliko slabih in nenravnih knjig, da se blato iz njih dela. Paziti je torej zelo treba, kaj se dá mladini v roke. Učitelj se pa ne sme pustiti zapeljati, akoravno ima ta pa ta knjiga lep napis, olepšan z lepimi podobami in s poveljčevavnim predgovorom; tudi jo morebiti marsikteri priporoča, ampak prepričati se in prevdariti mora poprej sam, ali je sposobna za mladino, ali ne? Pripetilo se je že mnogokrat, da je bila knjiga, skoraj bi rekel, do zadnjih strani dobra [in zadosti] pravna, pa čuda! ravno na koncu ji je pripravljen strup, kateri je mladini zelo škodljiv, in toliko boljše potem, ker je knjiga v začetku lepo pisana, sukaje se le okoli lepih gradov, ali okoli umetnih vertov i. t. d. in se je čitatelju jako prikupila, sicer tako, da jo nerad iz rok dene.

Dalje mora učitelj vedno pred očmi imeti, da nikdar ni „vse za vse“, in le on ima prvo dolžnost, da pregleda in prevdarja, kaj izroči mladini. Ako je mlado serce napolnjeno s keršanskim duhom in je olepšano s pravo, nedolžno ljubeznijo, potem se tudi večidel požlahtni in donese brez zaprek sad pravega napredka za čas in za stan. Ako pa je serce pusto, nerodovitno in merzlo, tudi ne bo rodilo dobrega sadja.

Vselej naj učitelj mladenču, kateri zapusti šolo, za slovó podari lepi svét, da naj se vedno in povsod varuje njemu neznanih pisateljev, in da naj vselej za svét praša bolj izvedene in učene ljudi. S slabim čitanjem se zgubi marsikterikrat vera, ktera je vendar le prvi biser v vsakem narodu, zgubi se nedolžnost, lepa angeljska obleka, lepše lesketeča, kakor solnce, vrednejša od zlata in srebra.

Potem je pa tudi treba, da se učenci obvarujejo pred „veliko čitanjem“. Kdor veliko čita, in vse, kar mu pride v roke, skoraj bi rekel, pojé, gotovo tudi naletí na slabe knjige, in ker vse le poverhno pregleduje, pridobí si le malo koristnega, in enak je onemu človeku, kateri toliko jé in si tako želodec nabaše, da ni za nobeno rabo, jenjati mora torej prebavljati hrano in nasledek nezmernosti je gotova bolezen; ravno taka je tudi s takim, kateri preveč knjig prebira, in sicer toliko, da jih ne more dalje prebavljati, in na zadnje ima pri vsem tem le malo dobrega zerna. Moramo pa le toliko čitati, kolikor smo si gotovi, da zmagamo; ne veliko, ampak to, kar se čita, mora se dobro prevdarjati in preduhtati; zmislí moramo vedno slediti pisatelja in si dobro zapomniti lepe nauke, krasne izraze, izverstne besede i. t. d.

Ravno dandanašnji je veliko čitanje ena naj hujših bolezní in zelo nevarna, treba je torej, da se učenci kmali privadijo počasi in razumljivo čitati, sicer tako, da vedno morejo v mislih slediti pisatelja in bolj imenitne oddelke si zapomniti. Zarad tega ne zadostuje, da učenec enkrat prečíta knjigo, ampak ponavljati jo je treba in mnogokrat zapomnjene reči prevdarjati, da mu je tako sčasoma koristna in imenitna. Slišal sem praviti imenitnega moža, kateri je zelo debelo knjigo 40 krat prečítal, in da jo še sedaj rad číta, akoravno ga že starost obtežuje, rekši dalje, da čitanje je ravno tako, kakor popotnik. Ako človek pride prvič v tuje mesto, le malo najde zanimivega, drugo že več i. t. d. Ravno taka je s čitanjem: človek enkrat prebere knjigo, si večidel le malo zapomni, pozneje že več, in poslednjič se mu knjiga tako prikupi, da jo nerad zapustí, in plačilo je gotovo izverstno.

Pri bolj odraščeni mladini bi bilo učiteljem treba paziti, da si zapomnjene reči zapisujejo, da se tako njih um širi in rodi sad, kakorsnega more vsak pričakovati od omikanega človeka. Kdor dobre knjige prebira, je tudi gotovo pobožen kristijan, dober državljan in vnet domorodec; nasproti pa, kakor sem že omenil, od slabih knjig je le pričakovati slab sad.

Če se vedno tiči v romanih, postane čitatelj sam roman, in namesti, da bi mu dobre misli po glavi vladale, prične blesti, in blede tako dolgo, da zaspi, pa kako?! nesramno; večkrat se pripeti, da se sam uniči, — misli njegove so tako zamotane, pamet in um njegov tako oslavljen, da sam sebe ne more kro-

titi, in ker je čital v kakem romanu, da se je ta ali uni umoril, ker ni dosegel svojih želj, poskusi tudi on to gnjusno delo. Lahko torej, dragi slovenski čitatelji, iz tega vidite, kakošni so nasledki slabega čitanja, in ravno dandanašnji je neznano veliko samomorov; vsaki dan se lahko čitajo taki zgledi puhle ošabnosti in zagorele neumnosti. Zatorej pozor, dragi učitelji, tudi v tej zadevi!

J. Vaški.

## Iz zapisnika učiteljskega zbora v Ipavi

6. malega serp. 1865.

(Dalje.)

2. Kdaj in kako naj se prično vaje v spisji; kako se morajo v glavnih šolah in kako v trivijalkah, kjer je ali le eden, ali pa več učiteljev, primerno obdelovati?

V vseh okoliščinah življenja se mnogokrat primeri, da mora človek svoje misli ne le ustmeno, ampak tudi pismeno nanznanjati. Kdor se tega nauči v mladosti, ložeje opravlja svoja opravila, ter si stan zboljšuje; nasproti pa ne odide mnogo neprijetnostim in marsikteri škodi tisti, ki si ni pridobil teh znanosti. Jasno je tedaj, da se spisje po vsi pravici prišteva poglavitnim šolskim naukom. Kdaj in kako naj se torej vaje v spisji prično? Slehern vé, da pravilno spisovanje ni lahko; tudi je znano, da se človek tega ne nauči v kratkem času. Ker je pa to težavno in se je treba mnogo uriti, in je mladini za ta naukle kratek čas odločen, — naj se vaje v spisji precej pričnejo, ko se otroci nauče pisati. In ker se pismene vaje vedno naslanjajo na to, kar otroci vidijo, slišijo in beró, se morajo ravno tudi s temi vajami, to je, s kazavnim podukom in z branjem za spisje pripravljati, kajti — česar človek nima, tega tudi dati ne more; česar otrok ne vé, od tega ne more govoriti, še manj pa pisati. Pred vsem drugim je tedaj najpervič potrebno, da se otroci vadijo dobro poznavati in pravilno izrekovati razne reči, ki jih vidijo doma, v šoli, v cerkvi, i. t. d. to je, tvarine ali materijala si morajo pridobiti, in ravno tega jim daje kazavni poduk, ki je in mora biti prvi iz med vseh šolskih naukov. Kazavni poduk ni sicer spisje, vendar je vsem pismenim vajam neotegljivo potreben, ker je spisju prva podlaga. Po kazavnem poduku se otroci seznanijo s tvarino — njihovi umnosti primerjeno, vadijo se misliti, govoriti, in ko se nauče pravilno pisati, naj se spisne vaje